

1 De bevolking van de regio Gelre-IJssel

De gezondheid van de bevolking hangt samen met demografische en sociaal-economische factoren. Zo leven lager opgeleide mannen en vrouwen gemiddeld korter dan hoog opgeleiden. Het gemiddelde verschil in het aantal jaren dat in minder goede gezondheid wordt doorgebracht is zo'n 15 jaar. Deze verschillen nemen niet af in de tijd. Demografische en sociaal-economische factoren zijn ook sterk gerelateerd aan stedelijkheid waardoor er in de steden andere gezondheidsproblemen te verwachten zijn dan in de dorpen en het buitengebied. Zo vinden we in alle grote Nederlandse steden sociaal-economische gezondheidsverschillen tussen wijken. Veel studies hebben aangetoond dat slechte gezondheid en schadelijk gezondheidsgedrag vaker voorkomen in achterstandswijken.

Een beschrijving van de kerncijfers voor de gemeenten in de regio Gelre-IJssel geeft inzicht in de gezondheidsproblemen die kunnen optreden.

DE REGIO GELRE-IJSSEL

Sinds 1 januari 2005 bestaat de regio Gelre-IJssel uit de volgende 15 gemeenten: Aalten, Apeldoorn, Berkelland, Bronckhorst, Brummen, Deventer, Doetinchem, Epe, Lochem, Montferland, Oost Gelre (voorheen Groenlo en Lichtenvoorde), Oude-IJsselstreek, Voorst, Winterswijk en Zutphen. Bijna alle gemeenten liggen in de provincie Gelderland, alleen Deventer behoort bij de provincie Overijssel. Een aantal van deze gemeenten is ontstaan na gemeentelijke herindelingen die hebben plaatsgevonden. De regio Gelre-IJssel is een uitgestrekte regio die circa 2322 km² beslaat. In de regio Gelre-IJssel liggen de 5 grotere steden Apeldoorn, Deventer, Doetinchem, Zutphen en Winterswijk.

Figuur 1 De regio Gelre-IJssel

Gemeente	Aantal inwoners	Bevolkingsdichtheid (inw/km ²)
Aalten	27.446	284
Apeldoorn	156.064	459
Berkelland	45.227	175
Bronckhorst	37.616	133
Brummen	21.403	255
Deventer	95.620	703
Doetinchem	56.754	717
Epe	33.108	212
Groenlo	30.416	277
Lochem	32.816	154
Montferland	35.263	334
Oude IJsselstreek	40.377	296
Voorst	23.557	191
Winterswijk	29.275	212
Zutphen	46.192	1127
.....		
Gelre-IJssel	711.134	306
Nederland	16.305.526	483

Tabel 1 Overzicht van het aantal inwoners en de bevolkingsdichtheid per gemeente op 1 januari 2005. Bron: CBS

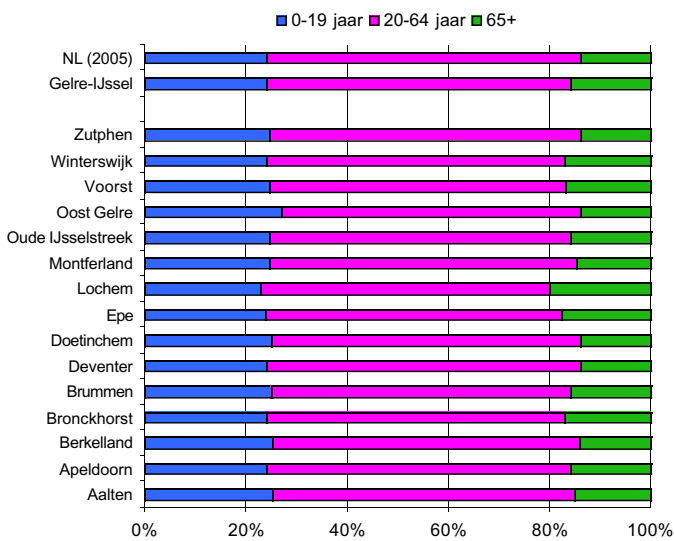
Inwoners

In de regio Gelre-IJssel zijn in totaal 711.134 inwoners woonachtig (tabel 1). Apeldoorn is met 156.064 inwoners de grootste gemeente, gevolgd door Deventer met 95.620 inwoners. De overige gemeenten variëren in inwoneraantal van 56.754 (Doetinchem) tot 21.403 (Brummen). De bevolkingsdichtheid is het grootst in de gemeente Zutphen, op afstand gevolgd door Doetinchem en Deventer.

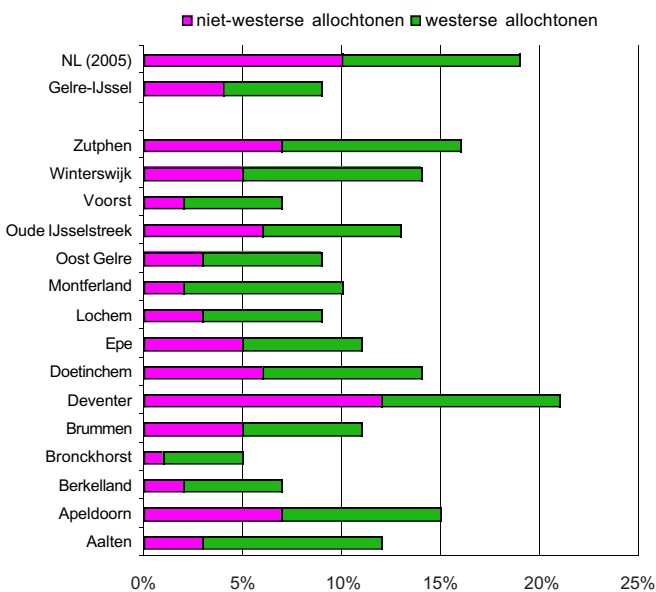
Bevolkingsamenstelling

De leeftijdscategorie van 20-64 jaar, ook wel aangeduid als de 'productieve' leeftijdsgroep, vormt met 60% van het inwoneraantal het grootste aandeel in de totale bevolking (figuur 2). Kinderen en jongeren in de leeftijd van 0-19 jaar maken een kwart van de bevolking uit en het aandeel ouderen ligt rond de 16%. In de gemeente Oost Gelre is het aandeel jongeren het grootst. In de gemeenten Lochem en Epe ligt het percentage ouderen ruim boven het regionale gemiddelde.

Het percentage ouderen in de regio Gelre-IJssel ligt ruim boven het gemiddelde van Nederland. Dit geeft aan dat de vergrijzing van de bevolking in de regio, in het bijzonder in de gemeenten Lochem en Epe, al veel verder is opgetreden dan in Nederland.

Figuur 2 Overzicht van het aandeel inwoners per leeftijdscategorie op 1 januari 2005. Bron: CBS

Figuur 3 Percentage westerse en niet-westerse allochtonen per gemeente op 1 januari 2005. Bron: CBS

Allochtone herkomst*

In de afgelopen 10 jaar is het aandeel allochtonen in Nederland toegenomen met 3%. In vergelijking met Nederland is in de regio Gelre-IJssel een klein deel van de inwoners van allochtone afkomst (9% vs. 19%). In de regio Gelre-IJssel is het percentage westerse allochtonen iets groter dan het percentage niet-westerse allochtonen, terwijl deze verhouding voor Nederland net andersom ligt (figuur 3). Naar verhouding wonen de meeste allochtonen in de steden. Het percentage allochtonen in Deventer ligt boven het landelijke gemiddelde.

Figuur 4 laat zien dat het grootste deel van de allochtonen afkomstig is uit Turkije en Duitsland. In de gemeenten Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe en Zutphen bestaat de groep allochtonen voor het grootste deel uit mensen van Turkse afkomst. In Deventer is deze groep met 7% van de totale bevolking het grootst. In de overige gemeenten is Duitsland het meest voorkomende land van herkomst. Met name in de grensgemeenten Aalten, Montferland, Oude IJsselstreek en Winterswijk is het percentage Duitse allochtonen hoog (5-7%). In tegenstelling tot landelijke gegevens zijn maar weinig inwoners van de regio Gelre-IJssel van Marokkaanse en Surinaamse afkomst. Alleen in de gemeenten Lochem en Oost Gelre wonen naar verhouding veel allochtonen van Marokkaanse afkomst.

Figuur 4 Etniciteit in de regio Gelre-IJssel, weergegeven naar land van herkomst op 1 januari 2005. Bron: CBS

* Allochtone herkomst heeft betrekking op zowel de eerste generatie allochtonen (de betrokken persoon is zelf in het buitenland geboren) en de tweede generatie allochtonen (ten minste een van de ouders is in het buitenland geboren).

Huishoudens

De regio Gelre-IJssel telt 291.582 particuliere huishoudens (tabel 2). Dit betekent dat de gemiddelde huishoudengrootte 2,4 personen bedraagt, dit is iets hoger dan het landelijke gemiddelde van 2,3. Bewoners van institutionele huishoudens, zoals een verpleeghuis, een psychiatrische inrichting e.d. zijn hierbij niet meegerekend. Particuliere huishoudens zijn onder te verdelen in eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens.

Meerpersoonshuishoudens worden onderscheiden in huishoudens zonder en met kinderen. Van de laatste groep is in tabel 2 ook het aantal huishoudens met één ouder weergegeven. In de regio Gelre-IJssel bestaan 3 op de 10 huishoudens uit één persoon. In de stedelijke gemeenten zijn deze percentages het hoogst en in de gemeenten Montferland en Oost Gelre zijn deze percentages het laagst. In de laatstgenoemde gemeenten is het aandeel meerpersoonshuishoudens met kinderen het grootst. In de gemeenten Berkelland, Bronckhorst, Brummen en Lochem is het aandeel meerpersoonshuishoudens zonder kinderen het grootst. In de regio Gelre-IJssel wordt 5% van de huishoudens gevormd door een of meer kinderen met één ouder. In de gemeenten Zutphen en Apeldoorn komen eenoudergezinnen het meest voor.

In vergelijking met de Nederlandse gegevens bestaat in de regio Gelre-IJssel een groter deel van de huishoudens uit meerdere personen (71% vs. 66%) en is het aandeel eenoudergezinnen iets lager (5% vs. 6%). In Nederland is het aantal eenoudergezinnen en alleenstaanden in de afgelopen jaren duidelijk toegenomen en het aantal bewoners van een instelling duidelijk afgenomen. De sterke stijging van het aandeel alleenstaanden in de bevolking is slechts in geringe mate toe te schrijven aan de vergrijzing van de bevolking, omdat de grootste toename plaatsvindt in de middelbare leeftijdsgroep van 30-60 jaar, waarbij relatieontbinding een belangrijke rol speelt.

Sociaal-economische status

Sociaal-economische status (SES) wordt met behulp van verschillende indicatoren gemeten. Op basis van postcodegegevens van het Sociaal Cultureel Planbureau is een indeling gemaakt naar de sociale status van een gemeente (figuur 5). De maat is samengesteld op basis van verschillende aspecten van de sociale status, zoals welstand, opleiding, inkomen, soort bebouwing, woningprijs e.d.

Gemeente	aantal huishoudens	% 1 persoons-huishoudens	% meerpersoons-huishoudens zonder kinderen	% meerpersoons-huishoudens met kinderen	% 1 ouder-huishoudens
Aalten	10773	26	33	41	5
Apeldoorn	66117	32	32	36	6
Berkelland	17572	23	36	41	4
Bronckhorst	14543	22	36	42	4
Brummen	8496	24	36	41	5
Deventer	42897	37	30	33	5
Doetinchem	23744	30	33	37	5
Epe	13257	26	34	39	5
Lochem	13198	25	38	37	4
Montferland	13521	21	35	44	5
Oude IJsselstreek	15748	24	34	42	5
Oost Gelre	11408	23	34	4	4
Voorst	8914	24	35	42	5
Winterswijk	12015	29	33	38	5
Zutphen	19649	31	32	37	7
.....					
Gelre-IJssel	291852	29	33	38	5
NL(2005)	7090965	35	30	36	6

Tabel 2 Huishoudensamenstelling per gemeente op 1 januari 2005.

Bron: CBS

In de gemeente Brummen is de sociale status het hoogst en in de naburige gemeente Zutphen is de sociale status het laagst van de regio. In Epe, Deventer en de grensgemeenten Montferland, Oude-IJsselstreek en Aalten is de sociale status iets lager dan het landelijk gemiddelde.

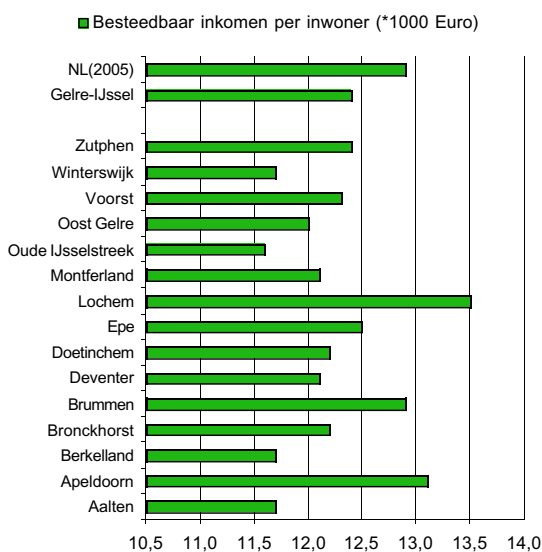
Wat doet de GGD?

Een uitgebreide beschrijving van wat de GGD doet met het oog op de beschreven ontwikkelingen in de gezondheid, kunt u ondermeer vinden in de factsheet 'Kenniscentrum GGD Gelre-IJssel'. Hierin staat bijvoorbeeld aangegeven hoe de GGD een vinger aan de pols houdt voor wat betreft de gezondheid van de ouderen of hoe ingespeeld wordt op gezondheidsproblemen bij groepen met taalproblemen door o.a. de inzet van een voorlichter eigen taal en cultuur. Een aparte factsheet is gewijd aan de ontwikkelingen rond de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Hierin staat aangegeven welke rol het Kenniscentrum kan spelen bij het verzamelen en analyseren van relevante informatie voor de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO).

Figuur 5 Sociale status weergegeven per gemeente. Bron: SCP, 2002

Ook gegevens over het besteedbaar inkomen* geven een indicatie van de sociaal-economische status. In de regio Gelre-IJssel ligt het gemiddeld besteedbaar inkomen per inwoner beneden het landelijke gemiddelde (figuur 6). Uitzondering hierop vormen de gemeenten Apeldoorn en Lochem. In de gemeenten Epe en Brummen ligt het besteedbaar inkomen boven het regionale gemiddelde. Als rekening gehouden wordt met het feit dat de gemiddelde gezinsgrootte iets boven het landelijk gemiddelde ligt (tabel 2), dan ligt het besteedbaar inkomen per huishouden rond het landelijke gemiddelde.

Figuur 6 Bruto besteedbaar inkomen per inwoner op 1 januari 2002, weergegeven per gemeente.

* Besteedbaar inkomen is het bruto inkomen verminderd met de premies sociale zekerheid en andere betaalde overdrachten.

DE TOEKOMST VAN DE GEZONDHEID IN DE REGIO GELRE-IJSSEL

De ontwikkelingen in de bevolking worden onder meer gekenmerkt door gezinsverdunding, vergrijzing en verkleuring. Deze veranderingen in de bevolking hebben consequenties voor de gezondheid en de gezondheidszorg in de regio Gelre-IJssel.

- De sterke groei van het aantal ouderen stelt de gemeente voor vele uitdagingen op het gebied van gezondheidszorg en ouderenzorg. Om adequaat te reageren op de gevolgen van de vergrijzing, is het niet alleen belangrijk om te weten hoeveel ouderen er in de toekomst zullen zijn, maar ook is het van belang om te weten hoe gezond de ouderen van de toekomst zijn. Zijn zij meer of juist minder gezond dan de ouderen van nu? Deze gegevens bepalen de mate waarin het beroep op de gezondheidszorg zal stijgen.
- Het is niet geheel duidelijk wat de gevolgen van de veranderingen in gezinssamenstelling zijn voor de gezondheid. Wel is uit diverse onderzoeken gebleken dat kinderen uit eenoudergezinnen vaker risicogedrag vertonen en psychosociale problemen hebben dan kinderen die afkomstig zijn uit gezinnen met beide ouders. Ook is bij oudere alleenstaanden vaker sprake van psychosociale problematiek.
- De relatie tussen etniciteit en gezondheid is niet eenduidig. Sommige gezondheidsproblemen komen vaker en andere gezondheidsproblemen komen minder vaak bij allochtonen voor. Dit is ook afhankelijk van de etnische groepering waartoe men behoort. Bij niet-westerse allochtonen is echter vaak sprake van een opeenstapeling van risicofactoren (meer eenoudergezinnen, lage SES, etc.) die dikwijls samengaat met een slechtere gezondheid en/of een geringer gebruik van preventieve zorgvoorzieningen.
- Er bestaan aanzienlijke verschillen in gezondheid tussen mensen met een lage SES en mensen met een hoge SES. Lager opgeleide mannen en vrouwen leven gemiddeld respectievelijk 4,9 en 2,6 jaar korter dan hoog opgeleiden. Het terugdringen van sociaal-economische gezondheidsverschillen is een blijvend aandachtspunt binnen de steden, maar ook in de verschillende gemeenten.

Deze ontwikkelingen moeten betrokken worden bij de opstelling van de nota's lokaal gezondheidsbeleid van de gemeenten.

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek. STATLINE. statline.cbs.nl

Gezondheidsraad. Vergrijzen met ambitie. Den Haag, 2005.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Nationaal Kompas Volksgezondheid. www.nationaalkompas.nl

Provincie Gelderland. Statistisch Zakboek voor Gelderland. geodata.prv.gelderland.nl

Sociaal en Cultureel Planbureau. Rangorde naar sociale status van postcodegebieden in Nederland, 2002.

Sociaal en Cultureel Planbureau. De sociale staat van Nederland. Den Haag, 2005

Reijneveld SA. Neighbourhood socioeconomic context and self reported health and smoking: a secondary analysis of data on seven cities, J Epidemiol Community Health 2002; 56:935-942.

Tekst, tabellen en figuren

Annemien Haveman-Nies (epidemioloog)

Ontwerp

Witte Rook grafisch ontwerpers

Arnhem/Deventer/www.witterook.nl

De bevolking van de regio Gelre-IJssel is een onderdeel van de Gezondheidsatlas van de regio Gelre-IJssel.

De Gezondheidsatlas is te downloaden via www.ggdgelre-ijssel.nl/info_voor_gemeenten.

De bevolking van de regio Gelre-IJssel is een uitgave van:

GGD Gelre-IJssel, Kenniscentrum

Postbus 90

7400 AB Deventer

Telefoon (0314) 32 12 39

E-mail: kenniscentrum@ggdgelre-ijssel.nl

www.ggdgelre-ijssel.nl

Overname van gegevens is toegestaan, mits voorzien van bronvermelding.

Jaar van uitgave: 2006.

